

Καλησπέρα σας,

Εἶναι γιὰ μένα πολὺ δύσκολο, ἀλλὰ παράλληλα θὰ ἰσχυρίζομαι προκλητικό, νὰ μιλήσω γιὰ τὴν Ὑλγα Κατσιαρδῆ-Hering, τῆς ὁποίας ἡ προσωπικότητα, ἡ διδασκαλία καὶ τὸ ἔργο, μὲ συνοδεύουν γιὰ πάνω ἀπὸ 20 χρόνια, καὶ ὁ διάλογος μαζί της παραμένει συνεχῆς καὶ γόνιμος, μιὰ σταθερὴ παρουσία στὴ ζωὴ μου. Θὰ ἦταν βέβαια ἀδύνατο νὰ παρουσιαστοῦν ἐδῶ ὅλες οἱ πτυχὲς τοῦ ἔργου τῆς τιμώμενης, ἡ σπάνια ἐπιστημονικὴ συγκρότηση, τὰ πολυσχιδῆ ἐνδιαφέροντα, ἡ συστηματικὴ, μὲ κριτικὴ ὀξύνοια ἀλλὰ καὶ εὐαισθησία, προσέγγιση ποικίλων ὀψεων τῆς ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, πολλὲς ἄλλωστε ἀπὸ αὐτὲς τὲς πτυχὲς ἀναδείχθηκαν ἤδη ἢ θὰ ἀναδειχθοῦν σὲ λίγο ἀπὸ ἄλλους ὁμιλητὲς καὶ ὁμιλήτριες. Δὲν θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ σᾶς κουράσω μὲ προσωπικὲς ἀναμνήσεις, ἂν καὶ φαντάζομαι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς παρόντες ἐδῶ θὰ εἶχαμε νὰ ἀναφέρουμε πολλὰ γιὰ τὴν ἐπίμονη μέριμνα τῆς κ. Κατσιαρδῆ γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ τὰ γραπτὰ τῶν πολυάριθμων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν της, συμπεριλαμβανομένου τοῦ ὁμιλοῦντος, μιὰ μέριμνα ὅμως ἡ ὁποία ἀκριβῶς ἐπεὶδὴ δὲν περιοριζόταν σὲ εὐκολοὺς ἐπαίνους ἀλλὰ χαρακτηριζόταν καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ κριτικὴ αὐστηρότητα, ἦταν τόσο γόνιμη γιὰ ὅλους μας.

Θὰ προσεγγίσω συνεπῶς, ἀναγκαστικὰ συνοπτικὰ καὶ κάπως ἐπιφανειακά, μιὰ μόνο πλευρὰ, τὴ θέση τῶν Βαλκανίων. Μὲ ποιὸν τρόπον ὅμως, μέσω ποιῶν ἀτραπῶν συνυφάνθηκε ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν χωρῶν καὶ λαῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης μὲ τὸ ἔργο τῆς Ὑλγας Κατσιαρδῆ-Hering; Σίγουρα πρῶτα ἀπ' ὅλα μέσω τῆς διδασκαλίας. Στὰ μαθήματά της, τόσο σὲ μεγάλα ἀκροατήρια ὅσο καὶ σὲ φροντιστήρια/σεμινάρια προπτυχιακὰ καὶ μεταπτυχιακὰ, ἡ ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τῶν πνευματικῶν ρευμάτων του, τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων του, τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητάς του, δὲν περικλειόταν στὰ

στενὰ ὅρια ἐκείνης τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν ἢ τῶν καθ'αυτὸ «ἐλληνικῶν χωρῶν», ἀλλὰ ἀναδεικνύονταν οἱ στενοὶ δεσμοὶ καὶ ἡ ἐνίοτε παράλληλη πορεία Ἑλλήνων Βουλγάρων, Σέρβων, Ρουμάνων, τόσο ὅσων βρισκόνταν ὑπὸ ὀθωμανικὴ κυριαρχία ὅσο καὶ ἐκείνων ὑπὸ ἀψβουργικὸ ἔλεγχον. Ἡ παρουσίαση ὅμως αὐτῆς τῆς κοινῆς πορείας δὲν συνεπαγόταν τὴν προώθηση μιᾶς τεχνητῆς καὶ τελικὰ φαντασιακῆς «βαλκανικότητος»· οἱ διαφορὲς τονίζονταν ἐπίσης, ἐνδεικτικὰ μεταξὺ Σερβικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, καὶ οἱ ρήξεις δὲν παρασιωποῦνταν, ἐπιτρέποντας ἔτσι μιὰ ἐκλεπτυσμένη προσέγγιση τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν σχέσεών τους μὲ τὸν Νέον Ἑλληνισμό, καὶ ἀνοίγοντας τὸν δρόμον, ἃς μοῦ ἐπιτραπεί νὰ προσθέσω, σὲ μιὰ βαθύτερη αὐτογνωσία. Σὲ αὐτὸ συντελεῖ καὶ ἡ εὐρύτητα μὲ τὴν ὁποία πλησιάζεται ἡ ἔννοια Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, καθὼς, καὶ σὲ μιὰ λεπτὴ ἀντίθεση μὲ καθιερωμένες θέσεις, περικλείεται σὲ αὐτὴ ὅχι μόνον ὁ καθ'αυτὸ βαλκανικὸς-ἡπειρωτικὸς γεωγραφικὸς χώρος ἀλλὰ καὶ οἱ μεσογειακὲς περιοχές, μὲ ἄλλα λόγια συνδυάζονται οἱ ἀνοιχτοὶ ὀρίζοντες τῆς θάλασσας μὲ τοὺς, σὲ μιὰ πρώτη ματιὰ βέβαια, «περίκλειστους» χώρους τῶν βουνῶν.

Στὶς δημοσιεύσεις συνεπῶς τῆς τιμώμενης τὰ Βαλκάνια εἶναι παρόντα, ἀκόμη καὶ σὲ μελέτες ποὺ ἔμοιαζαν νὰ μὴν «ἀφήνουν» χωρὸς σὲ αὐτά. Ἦδη στὴ διδακτορικὴ τῆς διατριβῆς γιὰ τὴν ἐλληνικὴ παροικία στὴν Τεργέστη, ὁ κομβικὸς ρόλος τῶν Σέρβων στὴν ἱστορία τῆς παρουσιάζεται ἀνάγλυφα καὶ κριτικά, διερευνώντας τὴ δυναμικὴ τῆς συνύπαρξης ἢ καὶ συμβίωσης μεταξὺ τῶν δύο ἐθνοτήτων, ἐνῶ σὲ ποικίλες ἐργασίες γιὰ τὴν ἐλληνικὴ διασπορὰ στὴν Ἀψβουργικὴ Μοναρχία καθὼς καὶ στὴ μονογραφία γιὰ τοὺς τεχνίτες καὶ τὶς τεχνικὲς βαφῆς νημάτων ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπην ἢ βαλκανικὴ διάσταση δὲν εἶναι ποτὲ μακριά. Συχνὴ καὶ ἰδιαίτερα γόνιμη ἦταν ἡ συγκριτικὴ προσέγγιση, ὅπως στὴν «ἀπόπειρα τυπολογίας» τῶν ἐξεγέρσεων/ἐπαναστάσεων τῶν χριστιανῶν ὑποτελῶν τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὸν 16^ο αἰῶνα

μέχρι τὸ 1821, πὺ δημοσιεύθηκε στὰ γερμανικὰ τὸ 2009, καὶ κατόπιν ἐμπλουτισμένη στὰ ἑλληνικὰ τὸ 2014 καὶ στηρίζεται σὲ ἐνδελεχῇ μελέτη μιᾶς σειρᾶς «περιπτώσεων» καὶ ὑπερβαίνοντας τὴν ἀπλῆ/ξερὴ καταγραφὴ προβάλλει συχνὰ παραγνωρισμένες ἀπὸ τὴν «ἐθνικὴ ἱστοριογραφία» συγκλίσεις καὶ ἀποκλίσεις.

Ἄν ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσει κανεὶς μιὰ μόνο μελέτη, νομίζω ὅτι θὰ στεκόταν στὸν τόμο μὲ τίτλο *Across the Danube: Southeastern Europeans and Their Travelling Identities* πὺ ἐπιμελήθηκε μαζὶ μὲ τὴν καθηγήτρια Μαρία Στασινοπούλου καὶ ἐκδόθηκε τὸ 2017. Καὶ αὐτὸ γιατί ὁ Δούναβης συνιστᾷ τὸν ἄξονα τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης στὴ θεώρηση τῆς Ὀλγας Κατσιαρδῆ-Hering, ἓνα «ποτάμι πολέμων καὶ εἰρήνης-μιὰ γέφυρα ψυχῶν καὶ εἰδῶν» γιὰ νὰ μνημονεύσω τὸν τίτλο μιᾶς ἄλλης ἐργασίας της. Θεωρώντας τὸν Δούναβη τόσο ὡς μιὰ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ βορρᾶ καὶ νότου, ὅσο καὶ ὡς μιὰ συνδετικὴ μεταξὺ κεντρικῆς καὶ νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, φανερῶνει κάτι πὺ στὸ πλαίσιο ὀριενταλιστικῶν προσεγγίσεων συχνὰ χάνεται, τὴν ἰδιοπροσωπία ἀλλὰ καὶ τὴν «εὐρωπαϊκότητα» τῶν Βαλκανίων. Κάπως ἔτσι βλέπω καὶ ἐγὼ συνολικὰ τὸ ἔργο τῆς καθηγήτριάς μας, «συνδέει περιοχές», ἀνοίγει δρόμους, διερεῖνει ὀρίζοντες...Τὴν εὐχαριστοῦμε...

Δημήτριος Κοντογεώργης, Λέκτωρ Νεότερης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου